

A Családvédelmi Akcióterv fogadtatása a kisgyermekes anyák és a gyermekvállalási korban lévő magyarok körében

Betekintő: A tanulmány legfontosabb megállapításai

A Családvédelmi Akcióterv hét intézkedéséből átlagosan 5-6-tal egyetértenek a magyarok.

A válaszadók legnagyobb arányban a bölcsődefejlesztésekkel, a CSOK bővítéssel és a babaváró támogatással értettek egyet.

A megkérdezettek kétharmada szerint a Családvédelmi Akcióterv intézkedései alkalmasa lehetnek a népességfogyás megállítására.

A megkérdezettek háromnegyede tervezi illetve elképzelhetőnek tartja, hogy a jövőben igénybe veszi valamely intézkedést.

Bevezető

Orbán Viktor miniszterelnök a 2019. február 10-i évértékelő beszédében bejelentette, hogy egy hétpontos Családvédelmi Akciótervet indít a kormány, melynek célja a gyermekek születésének ösztönzése és a családok fokozottabb támogatása.

A mostani családvédelmi intézkedések egyrészt a kormányzati választ jelentik a 2018. év végi, a családok védelméről szóló nemzeti konzultáció keretében beérkezett véleményekre, másrészt szervesen illeszkednek a 2010 óta tartó, család-központú, születésösztönző politikába. A konzultáció keretében több, mint 1,3 millió egyetértő válasz érkezett, amely egyértelmű iránymutatásként szolgált a további családvédelmi intézkedések meghozatalához.

2010 előtt Magyarországon a gyermekvállalás sokat veszített a korábbi társadalmi értékéből és ahhoz, hogy ez megváltozzon aktív kormányzati intézkedések kellettek. Az elmúlt évek következetes, kiszámítható családpolitikája azt mutatja, hogy lehet változtatni a negatív tendenciákon. A gyermekvállalási kedv növekszik, és bár a 2014 óta Magyarországon a született gyermekek száma stagnál, ez a gyermekvállalási korban lévő nők számának jelentős, évi csaknem 20 ezer fővel történő csökkenésére vezethető vissza. A teljes termékenységi arányszám a 2011-es 1,24-ről 2018-ra 1,49-re emelkedett, ezzel a termékenység

tekintetében a sereghajtók közül felzárkóztunk az európai középmezőnyhöz. Ez az elmúlt két évtized legmagasabb értéke, a 2011. évi termékenység fennmaradása esetén 2018-ban mintegy 15,8 ezerrel, a 2011 óta eltelt hét év alatt pedig 88,1 ezerrel kevesebb gyermek született volna Magyarországon.

A házasság, azaz a családok alapját jelentő biztos háttér népszerűsége is növekszik. 2016-ban majdnem 52 ezer házasság kötött, ami húszéves rekord, majd a 2017-es kis csökkenés után 2018-ban újra emelkedés figyelhető meg. A válások száma is stabilan csökken, a 2018-ban becsült érték 16.500 volt, ami 60 éves mélyponthoz jelent (KSH, 2019).

A bejelentett akcióterv többek között azt az üzenetet közvetíti, hogy a gyermekvállalás és a gyermek felnevelése olyan teljesítmény, amely az egész társadalom számára értéket teremt, és mint ilyen elismerést érdemel, emellett arra utal, hogy az egyes intézkedések egy hosszútávú, kiszámítható, folyamatos politika részét képezik. A Családvédelmi Akcióterv több irányból is hatást kíván gyakorolni a gyermekvállalás alakulására. Segítséget nyújt az egy-, két-, illetve három vagy többgyermekes családoknak és a családalapítás előtt állóknak is. Továbbra is látszik az a kormányzati szándék, amely a munka és a családi élet összeegyeztetésének

és általában a családi élet megszervezésének könnyítését célozza, ilyen például a bölcsődefejlesztés, a nagyszülői GYED, de ebbe az irányba mutat a négygyermekes édesanyák adómentessége is, valamint az autóvásárlási támogatás. Kiemelt cél maradt a fiatalok családalapításának és otthonteremtésének segítése, erre alkalmas a babaváró támogatás, a jelzáloghitel csökkentése, valamint a CSOK további bővítése.

Az intézkedések mögött az a cél húzódik meg, hogy a gyermeket vállalni akaró családok, házas-

társak előtt álló esetleges akadályok leküzdésére adjanak lehetőséget.

A családvédelmi akcióterv része a fiatal házasok gyermekvállalásának segítése a babaváró támogatással az otthonteremtési program bővítése, a gyermeket vállaló családok jelzáloghitel-tartozásának csökkentése, a legalább négygyermekes nők szja-mentessége, a nagyszülői gyed bevezetése, új bölcsődei férőhelyek létrehozása és a nagycsaládosok autóvásárlásának támogatása.

1. A babaváró támogatás, azaz a fiatal házasok gyermekvállalásának támogatása 10 millió forint kamatmentes, szabadfelhasználású kölcsönt jelent. A kölcsön törlesztése az első gyermek érkezésekor három évre felfüggesztésre kerül és kamatmentessé válik, a második gyermek születésekor a tőketartozás harmadát elengedik. Harmadik gyermek születése esetén a kölcsön még fennálló részét engedik el.

2. Az otthonteremtési program bővítése lehetővé teszi, hogy a kamattámogatott CSOK hitelt használt lakások megvásárlására is igénybe vegyék, a kétgyermekesek 10 millió Ft-ig, a nagycsaládosok pedig 15 millió Ft-ig, emellett eltörölték a használt ingatlanok vásárlásánál a 35 millió forintos értékhatárt is.

3. Csökkennek a családosok jelzáloghitelei. A második gyermek születésekor 1 millió forint, a harmadik gyermeknél négy millió forint, minden további gyerek születésekor pedig további 1 millió forint jelzáloghitel kifizetését vállalja át a magyar állam.

4. A négy vagy többgyermekes anyák mentesülnek a személyi jövedelemadó befizetése alól, és így, akik legalább négy gyermeket szültek és neveltek, életük végéig mentesülnek az szja fizetése alól.

5. Bevezetik a nagyszülői gyedet, és immár a még dolgozó nagyszülők is elmehetnek GYED-re a család választása szerint, így aktívan részt vehetnek az unokák gondozásában, nevelésében, amíg a szülők dolgoznak.

6. A bölcsődei férőhelyek bővítése keretében 2022-re 70 ezerre nő a bölcsődei férőhelyek száma.

7. A nagycsaládosok autóvásárlásának támogatása keretében a legalább hétszemélyes új autó vásárlására a kormány a legalább három gyermeket nevelő családoknak legfeljebb 2,5 millió forint vissza nem térítendő támogatást ad.

A Családvédelmi Akcióterv európai viszonylatban egyedülálló, olyan megoldásokat tartalmaz, amelyeket egyelőre nem nagyon lehet mivel összehasonlítani, mert máshol még nem alkalmazzák őket, ilyen a négygyermekes édesanyák SZJA mentessége, a 10 millió forintos babaváró támogatás, a nagycsaládosokat segítő autóvásárlási támogatás, vagy éppen a nagyszülő GYED bevezetése.

Európa sok országában célként kitűzött bölcsődei fejlesztés többek között segítséget nyújt a munkaerőpiaci elhelyezkedéshez, a CSOK lehetőségeinek bővülése a családok otthonteremtését támogatja, a kedvezményes

hitelengedés további bővítése pedig jelentősen csökkenti a családok eladósodottságát (Európai Családpolitikai Kitekintő, Kopp Mária Intézet, 2019).

Módszertan

Jelen tanulmány két kutatás bemutatása és összehasonlítása arról, hogy az akcióterv egyes részeivel mennyire ért egyet és milyen mértékben szeretné igénybe venni a lakosság.

Az első kutatás során 2018 februárjában 500, legalább egy öt év alatti gyermeket nevelő kisgyermekes édesanya megkérdezésével történt, CATI módszerrel. Az országos mintában

200 egygyermekes, 200 kétgyermekes és 100 nagycsaládos – 79 háromgyermekes és 21 négy vagy több gyermekes – édesanya szerepelt. 200-an éltek Kelet-Magyarországon, 150-en Nyugat-Magyarországon és további 150 édesanya Budapesten és a közép-magyarországi régióban. Az 500 fős mintába csak olyanok kerültek, akik hallottak a Családvédelmi Akciótervről. Az összes telefonon felhívott (592 fő) 85%-a hallott a hétpontos akciótervről annak bejelentését követő negyedik, ötödik napon.

A második kutatás során 2019 áprilisában 1 000 18 és 45 év közötti gyermekvállalási korban lévő megkérdezése történt meg CATI módszerrel, melyből 500 férfi és 500 nő volt. Az 1 000 fős mintába csak olyanok kerültek, akik hallottak a Családvédelmi Akciótervről, azaz az összes telefonon felhívott (1 376 fő) 73%-a. Az országos mintában 500 gyermektelen, 200 egygyermekes, 200 kétgyermekes, 100 három- vagy több gyermekes személy szerepelt. Régiós bontásban

ez 306 Közép-, 399 Kelet-, 296 Nyugat-Magyarországon élő lekérdezettet, iskolai végzettség tekintetében 180 alap-, 362 közép- és 456 felsőfokú végzettséggel rendelkezőt jelentett. A megkérdezettek közül 402 fő volt házas, 271 fő élt élettársi kapcsolatban, 301 volt egyedülálló, 21 fő elvált és két özvegy.

Eredmények

Arra a kérdésre, hogy egyetértenek-e a Családvédelmi Akcióterv intézkedéseivel a többség igennel válaszolt. A kisgyermekes édesanyák a hétből átlagosan 5,93 intézkedéssel értettek egyet, a 18-45 éves magyarok pedig átlagosan 5,14 intézkedést helyeztek. A legmagasabb az egyetértők aránya a három vagy több gyermekes megkérdezettek körében volt. Mindkét lekérdezés során több intézkedéssel értenek egyet azok, akik öt éven belül szeretnének még gyermeket (1. táblázat).

1. táblázat: A Családvédelmi Akcióterv hány intézkedésével értenek egyet?

Hány intézkedéssel értenek egyet?		
	Kisgyermekes édesanyák	18-45 éves népesség
Átlagosan	5,93	5,14
Egygyermekesek	5,68	5,11
Kétgyermekesek	6,09	5,34
Három vagy annál több gyermekesek	6,11	5,23
Kelet-Magyarország	6,13	4,83
Közép-Magyarország	5,61	5,45
Nyugat-Magyarország	5,97	5,18
Aki még tervez gyermeket (5éven belül)	6,22	5,45
Aki már nem tervez gyermeket (5éven belül)	5,65	4,83

2. táblázat: A Családvédelmi Akcióterv hány intézkedését vennének igénybe?

Az érintettek átlagosan 1-2 intézkedést szeretnének igénybe venni a jövőben. A kisgyermekes édesanyák körében történő lekérdezés során a résztvevők átlagosan 1,55 intézkedést vennének igénybe a jövőben, míg a teljes népesség 1,33-at, legtöbbet a három vagy több gyermekesek, az egy gyermekesek illetve akik öt éven belül terveznek gyermeket vállalni (2. táblázat). Hány intézkedést vennének igénybe?		
	Kisgyermekes édesanyák	18-45 éves népesség
Átlagosan	1,55	1,3
Egygyermekesek	1,54	1,39
Kétgyermekesek	1,39	1,22
Három vagy annál több gyermekesek	1,89	1,69
Kelet-Magyarország	1,49	1,33
Közép-Magyarország	1,66	1,33
Nyugat-Magyarország	1,52	1,25
Aki még tervez gyermeket (öt éven belül)	2,07	1,85
Aki már nem tervez gyermeket (öt éven belül)	1,04	0,63

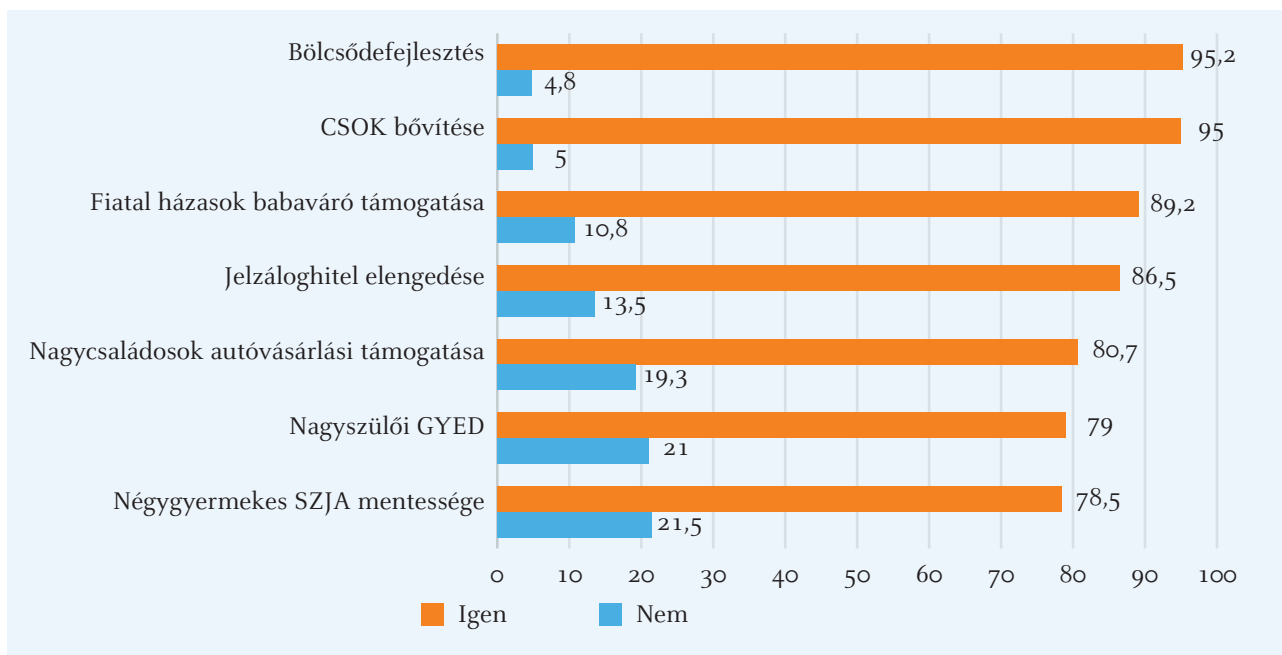
A Családvédelmi Akcióterv intézkedéseivel való egyetértés

A közvetlenül az intézkedések bejelentése után, februárban végrehajtott kutatás szerint a kisgyermekes anyák 98,6%-a egyetért a Családvédelmi Akcióterv legalább egy intézkedésével, a 7-ből átlagosan 5,93 intézkedéssel, vagyis csaknem minden pontot támogatnak. Az egygyermekesek átlagosan 5,68, a kétgyermekesek 6,09, a háromgyermekesek 6,06, a négy vagy több gyermekesek pedig átlagosan 6,29 intézkedéssel értenek egyet. Kelet-Magyarországon átlagosan 6,13, a közép-magyarországi régióban 5,61,

a nyugati országrészben 5,97 intézkedéssel értenek egyet. Akik nyitottak újabb gyermek vállalására, azok átlagosan 6,22 intézkedéssel értenek egyet, akik viszont nem szeretnének több gyermeket 5,65-tel.

Legtöbben, a válaszadók 95,2%-a a bölcsődefejlesztésekkel, a CSOK bővítéssel és a fiatal házaspárok gyermekvállalási kölcsönével ért egyet. Ezt követi a lakáshitel-elengedés 86,5%-os aránnyal, a nagycsaládosok autóvásárlási támogatása 80,7%-kal, a nagyszülői GYED 79%-kal és a négygyermekes anyák SZJA mentessége 78,5%-kal (1. ábra).

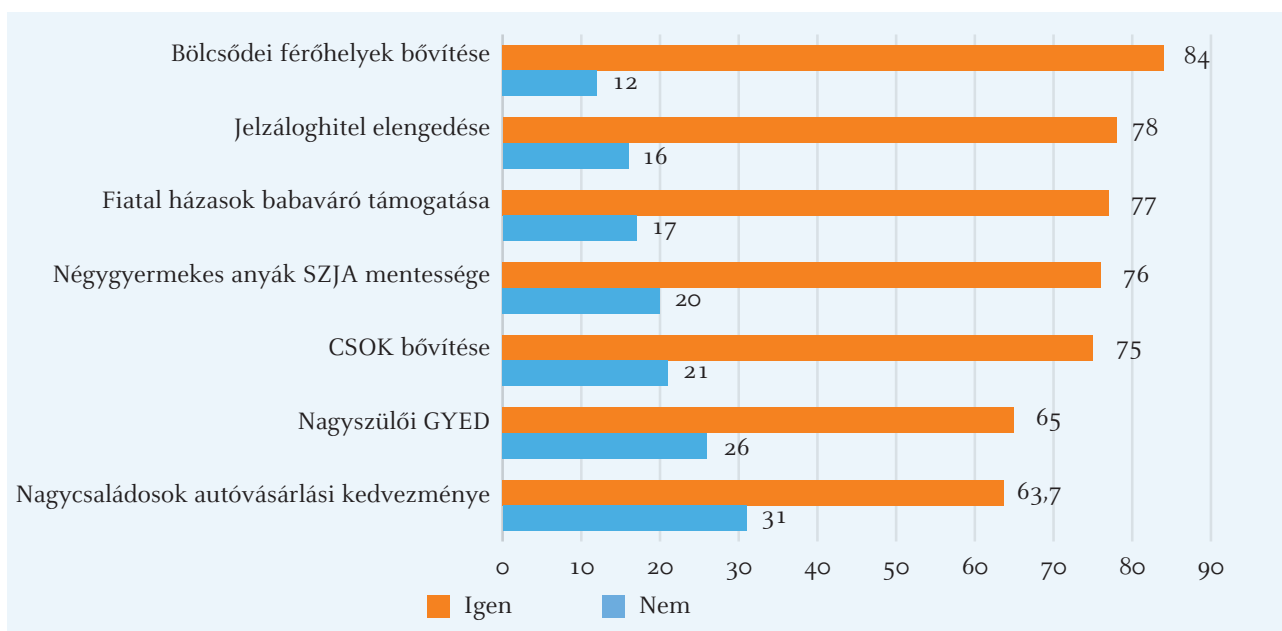
1. ábra: Az egyes intézkedésekkel egyetértők aránya, kisgyermekes édesanyák, 2019. február

Az április végén a 18-45 éves népesség körében végzett felmérés azt mutatja, hogy az intézkedések részleteinek pontos meghatározása, megismerése után is megmaradt az egyetértés azzal, hogy a csomag elemei javítják a családok helyzetét, hogy az intézkedésekkel olyan segítséget kaphatnak a magyar családok, amely hosszútávon kiszámítható és biztonságos jövőt ígér számukra. A gyermekesek a hét intézkedésből átlagosan 5,1-ről mondták azt, hogy javítja a családok helyzetét, a gyermektelenek átlagosan 5,2-ről nyilatkoztak hasonlóan.

Legtöbbször a bölcsődei férőhelyek bővítését (84%), a gyermekek utáni jelzáloghitel-elengedést (78%), a fiatal házaspár babaváró támogatásának a bevezetését (78%), a négygyermekes anyák személyi jövedelemadó-mentességét (76%) és a CSOK bővítését (75%) értékelték pozitívan, de a nagycsaládosok autóvásárlási kedvezménye és a nagyszülői GYED is a válaszadók kétharmada szerint olyan fontos intézkedés, amely megkönnyíti a családok mindennapjait (2. ábra).

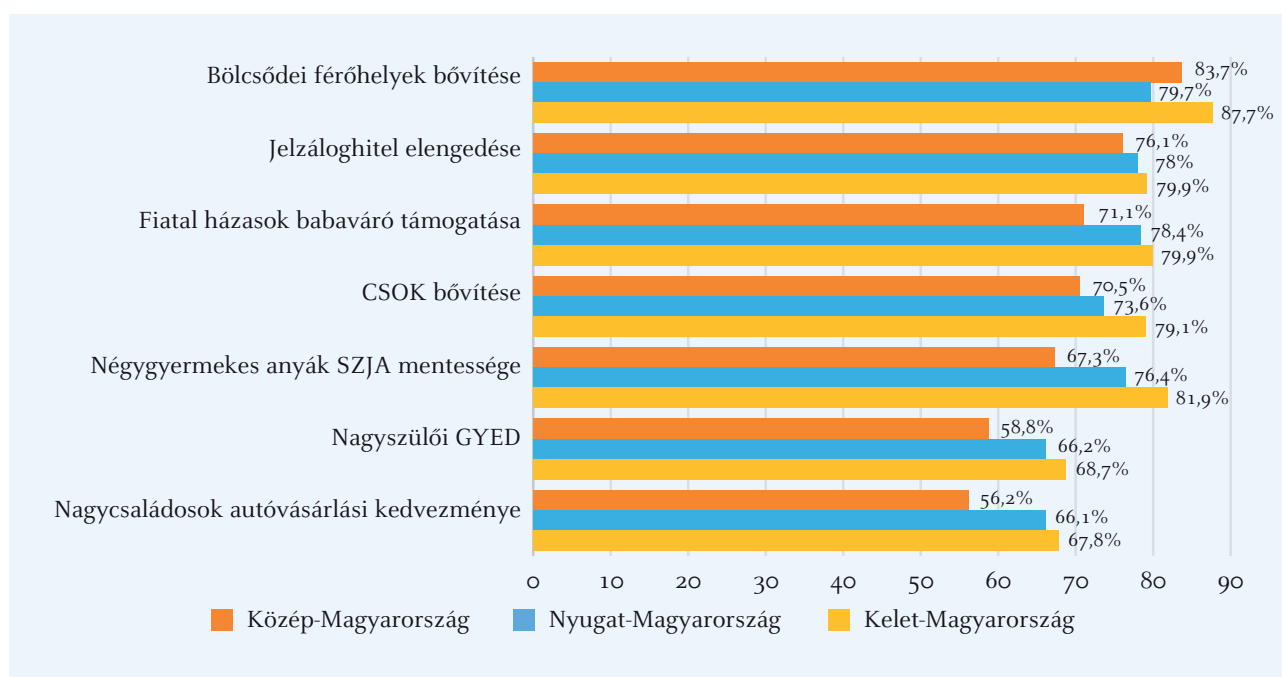
2. ábra: Az egyes intézkedések pozitív hatásaival egyetértők aránya, 18-45 éves népesség, 2019. április

A bölcsődefejlesztést nem számítva azok, akik nem zárkoznak el további gyermekvállalástól, vagyis terveznek (biztosan vagy talán) újabb gyermeket, szignifikánsan nagyobb arányban értenek egyet az intézkedésekkel. Ellenben, akik nem terveznek további gyermeket, valamivel kisebb mértékben támogatják az új intézkedéseket. Kivételt képez a bölcsődefejlesztés, amelyet mindkét tábor ugyanolyan arányban támogat. A 18-45 éves magyarok körében látható kisebb eltérés a régiók között, az intézkedésekkel való

egyetértés Közép-Magyarországon alacsonyabb. A legtöbben Kelet-Magyarországon támogatják az intézkedéseket, ott a négygyermekes édesanyák SZJA mentessége van a második helyen, míg a másik két régióban a testvérek születéséhez kötött jelzáloghitel-elengedés, illetve a fiatal házások babaváró támogatása, ezeket a CSOK bővítése követi, de a különbség minimális, Közép-Magyarország kivételével a támogatottságuk mindenhol a 80%-ot közelíti (3. ábra).

3. ábra: Az egyes intézkedések pozitív hatásaival egyetértők aránya, területi megoszlás, 18-45 éves népesség, 2019. április

A Családvédelmi Akcióterv intézkedéseinek tervezett igénybevétele

A további kérdések az elvi egyetértésen túlmenően arra vonatkoztak, hogy tervezik-e igénybe venni a Családvédelmi Akcióterv valamelyik intézkedését. A megkérdezett kisgyermekes anyák 63,4%-a mutatkozott nyitottnak legalább egy lehetőség iránt, vagyis úgy nyilatkozott, hogy tervezi vagy talán tervezi legalább egy kedvezmény igénybe vételét.

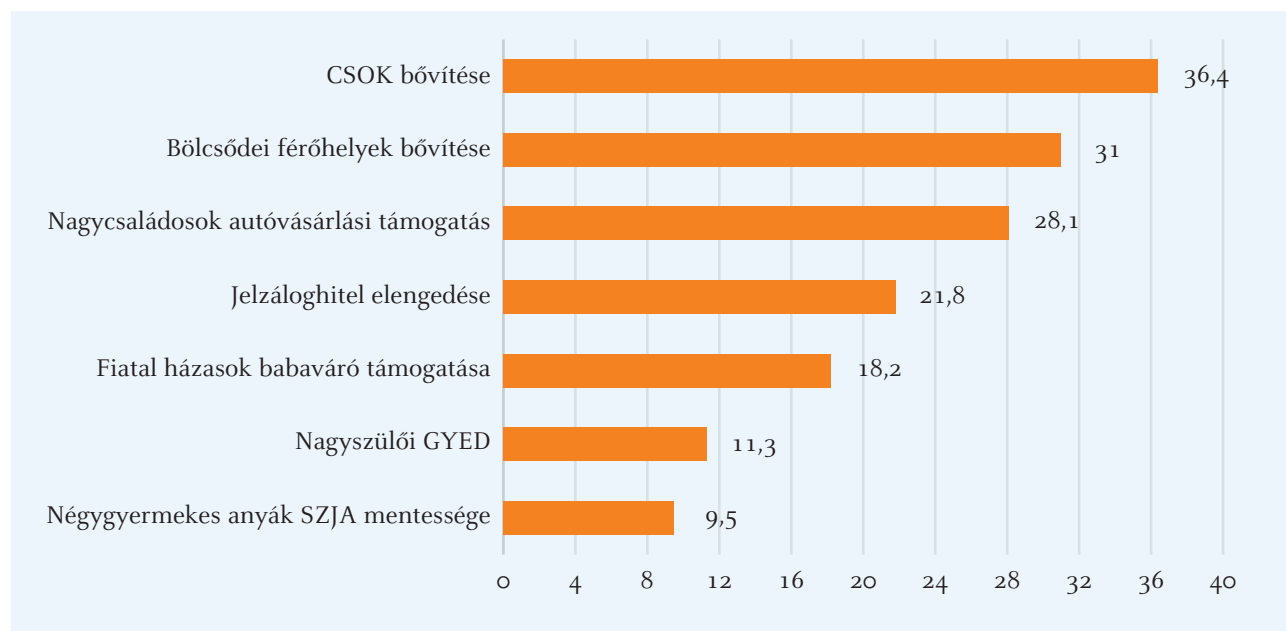
Átlagosan 1,55 intézkedést vennének igénybe az édesanyák. Az egygyermekesek 1,54, a kétgyermekesek 1,39, a háromgyermekesek 1,65, a négy vagy több gyermekesek pedig átlagosan 2,81

lehetőséggel terveznek élni. Kelet-Magyarországon 1,49, a közép-magyarországi régióban 1,66, a nyugati országrészben 1,52 intézkedést terveznek igénybe venni. Akik vállalnának még gyermeket átlagosan 2,07, akik viszont nem szeretnének többet, 1,04 lehetőséggel élnének. Fontos figyelembe venni azt a körülményt, hogy a Családvédelmi Akcióterv kihirdetése és az első felmérés között 4-5 nap telt el, így a pontos feltételek még nem voltak ismertek.

A kisgyermekes válaszadók 36,4% a CSOK-ot, 31%-a a bölcsődei ellátást, 28,1%-a az autóvásárlási támogatást, 21,8%-a a jelzáloghitel-elengedést tervezi igénybe venni. Valamivel

kiseb arányban említették a fiatal házások kedvezményes kölcsönét (18,2%), 11,3%-uk a nagyszülői GYED-et, legkevesebben pedig a négygyermekesek SZJA mentességét (9,6%) (4. ábra).

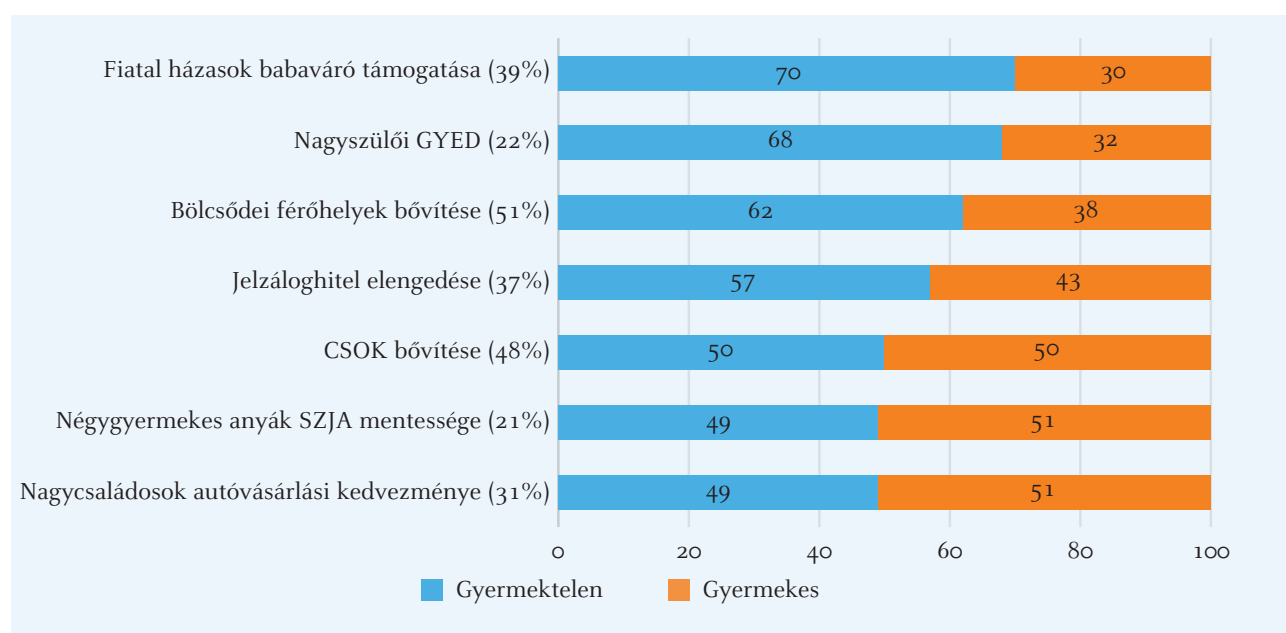
4. ábra: Az egyes intézkedések igénybevételét tervezők aránya, kisgyermekes édesanyák, 2019. február

A későbbi, a 18-45 éves korosztály körében végzett vizsgálat már kissé más sorrendet hozott az igénybevételrel kapcsolatos tervek, elképzeléseket illetően. Legtöbbsen (51%) a bölcsőde igénybevételét, majd 48% a CSOK igénybe-

vételét tartják lehetségesnek, és 39% legalább elképzelhetőnek tartja a babaváró támogatás felhasználását. A négygyermekes édesanyák SZJA kedvezményét 21% tartja olyan intézkedésnek, amit igénybe venne az élete során (5. ábra).

5. ábra: Az egyes intézkedések igénybevételét tervezők vagy lehetségesnek tartók megoszlása gyermekesek és gyermektelenek között (zárójelben az összes válaszadón belüli arány), 18-45 éves népesség, 2019. április

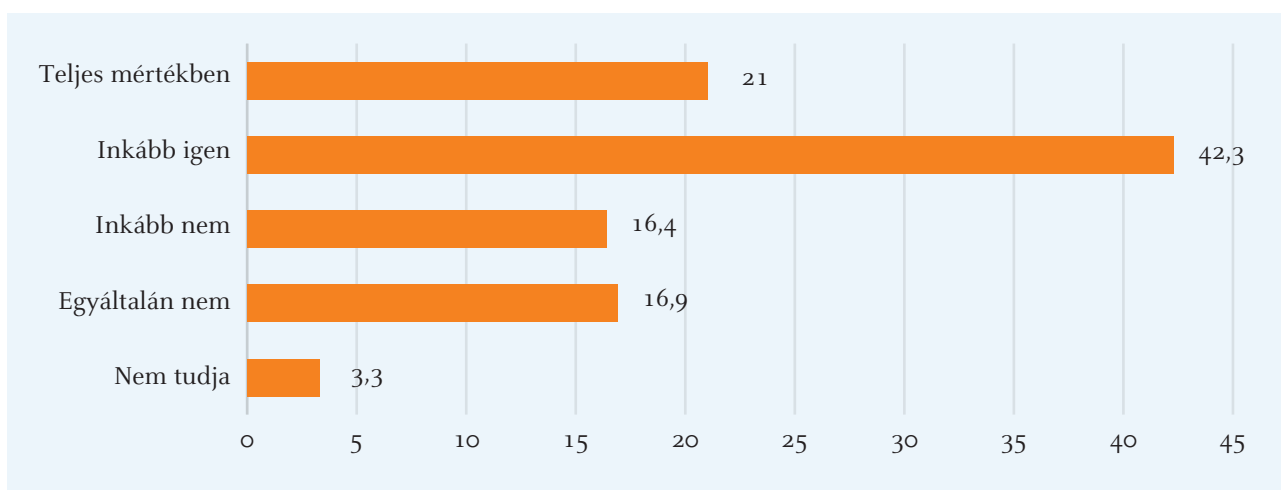
Mivel az intézkedések célja a gyermekvállalás ösztönzése, nagyon fontos azt vizsgálni, mely elemek népszerűbbek a gyermektelenek körében. Azok között, akik tervezik valamely intézkedést igénybe venni a babaváró támogatást 70%-ban, a nagyszülői GYED-et 68%-ban, és a bölcsődét is 62%-ban a gyermektelenek tervezik a jövőben igénybe venni, valamint a testvérek utáni jelzáloghitel-elengedésben gondolkodók között is ők vannak többségben. Míg a CSOK, az autóvásárlási kedvezmény és a négygyermekes anyák SZJA mentessége kapcsán nincs különbség a gyermekek és a gyermektelenek között,

addig a bölcsődét, a babaváró támogatást és a nagyszülői GYED-et dupla annyian szeretnék igénybe venni a gyermektelenek, mint a már gyermekek.

Családvédelmi Akcióterv lehetséges hatása a népesedési helyzetre

Megkérdeztük, mit gondolnak a válaszadók, ezek az intézkedések alkalmasak-e a népesedési helyzet javítására Magyarországon. A gyermekvállalási korban lévő magyarok kétharmada (63,3%-a) egyetért azzal, hogy a Családvédelmi Akcióterv intézkedései hozzájárulhatnak a népességfogyás megállításához (6. ábra).

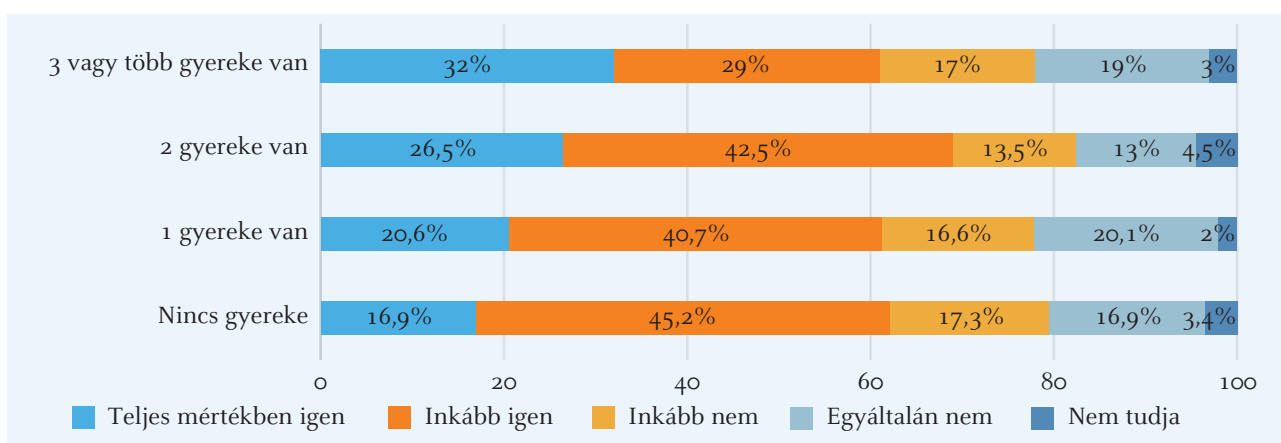
6. ábra: Egyetértők aránya, akik szerint a Családvédelmi Akcióterv Intézkedései pozitív hatással lehetnek a népesedési helyzetre (18-45 éves népesség, 2019 április)

Legnagyobb arányban a kétgyermekesek válaszoltak igennel (69%), a nagycsaládosok és az egygyermekesek közel azonos arányban értenek

egyet azzal az állítással, hogy a Családvédelmi Akciótervnek köszönhetően javulhat Magyarország népesedési helyzete (7. ábra).

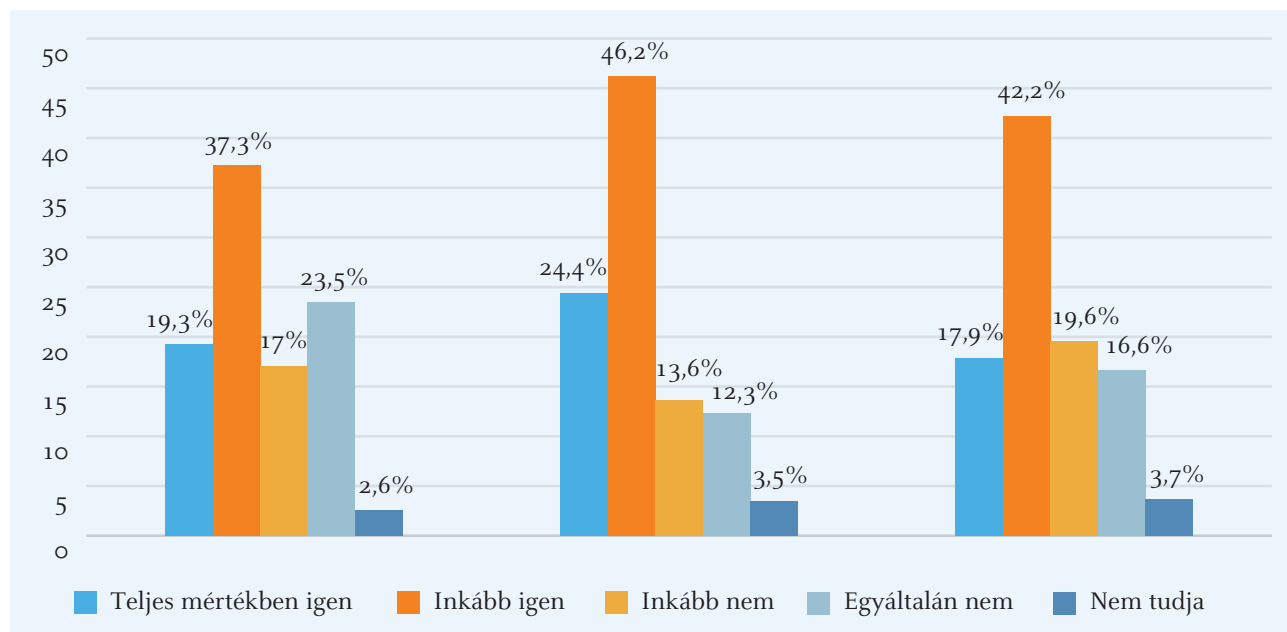
7. ábra: Egyetértők aránya, akik szerint a Családvédelmi Akcióterv intézkedései pozitív hatással lehetnek a népesedési helyzetre gyermekszám szerinti bontásban, (18-45 éves népesség, 2019 április)

A szubjektív anyagi helyzet szerint csoportosítva legnagyobb arányban a gondok nélkül megélők (69,5%) és a nélkülözések között élők (66,6%) értenek egyet az Akcióterv és a demográfiai helyzet javulásának kapcsolatára vonatkozó állítással.

Magyarország három régióját tekintve leginkább a Kelet-Magyarországon gondolják úgy, hogy a Családvédelmi Akcióterv intézkedései alkalmasak lehetnek a népesedési helyzet javítására (8. ábra).

8. ábra: Intézkedések hatása a népesedési helyzetre, régiós bontásban, 18-45 éves népesség, 2019. április

Mivel az intézkedések célja a gyermekvállalás ösztönzése, nagyon fontos azt vizsgálni, mely elemek népszerűbbek a gyermektelenek körében. Azok között, akik tervezik valamely intézkedést igénybe venni a babaváró támogatást 70%-ban, a nagyszülői GYED-et 68%-ban, és a bölcsődéket is 62%-ban a gyermektelenek tervezik a jövőben igénybe venni, valamint a testvérek utáni jelzáloghitel-elengedésben gondolkodók között is ők vannak többségben. Míg a CSOK, az autóvásárlási kedvezmény és a négygyermekes anyák SZJA mentessége kapcsán nincs különbség a gyermekesek és a gyermektelenek között, addig a bölcsődéket, a babaváró támogatást és

a nagyszülői GYED-et dupla annyian szeretnék igénybe venni a gyermektelenek, mint a már gyermekesek.

Családvédelmi Akcióterv lehetséges hatása a népesedési helyzetre

Megkérdeztük, mit gondolnak a válaszadók, ezek az intézkedések alkalmasak-e a népesedési helyzet javítására Magyarországon. A gyermekvállalási korban lévő magyarok kétharmada (63,3%-a) egyetért azzal, hogy a Családvédelmi Akcióterv intézkedései hozzájárulhatnak a népességfogyás megállításához (6. ábra).